

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету
геології, географії, рекреації і туризму

Катерина КРАВЧЕНКО

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА STEM-ДИСЦИПЛІН
В ПРОФІЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський)</u>
галузь знань	<u>A Освіта</u>
спеціальність	<u>A4.07 Середня освіта (Географія)</u>
освітня програма	<u>Географія. Підприємництво. Краєзнавча робота</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

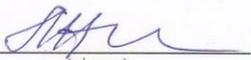
«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Юрій КАНДИБА, канд. геогр. наук, доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Протокол від «27» серпня 2025 року № 11

Завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

(підпис) Людмила НЕМЕЦЬ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія. Підприємництво. Красназнавча робота»

Гарант освітньо-професійної програми «Географія. Підприємництво. Красназнавча робота»

(підпис) Наталія ГУССОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «27» серпня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис) Юлія ПРАСУЛ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методика викладання географії та STEM-дисциплін в профільній середній школі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра

спеціальності A4.07 Середня освіта (Географія)

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – сформувати у студентів знання теоретичних засад методики викладання географії та STEM-дисциплін, розвивати їхнє творче методичне мислення, вміння раціональної організації власної педагогічної праці та методичні вміння, спрямовані на виконання функцій вчителя сучасної профільної школи.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- забезпечити засвоєння теоретичних засад методики викладання географії та STEM-дисциплін на основі компетентнісного підходу;
- навчити самостійно визначати зміст і методичний апарат викладання географії та STEM-дисциплін у школі (методи, методичні прийоми, засоби та форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів);
- сформувати вміння працювати з науково-методичною літературою, самостійно проводити наукові дослідження з методики викладання географії та STEM-дисциплін, здійснювати діагностування ефективності процесу формування географічних компетентностей, використовувати психологічні методи дослідження особливостей засвоєння учнями навчальної інформації;
- навчити аналізувати шкільні програми, підручники та інші засоби навчання і доцільність застосування дидактичних інструментів у навчально-виховному процесі, проектувати зміст навчання, різні види пізнавальної діяльності учнів і способи їхнього включення у процес навчальної діяльності, планувати педагогічну діяльність учителя (календарно-тематичне планування, проектування уроків, позаурочних заходів тощо);
- забезпечити оволодіння навичками організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці та коригування в процесі ведення уроку, вивчення ступеня і глибини засвоєння програмного матеріалу та його корекції, рівня сформованості інтелектуальних вмінь школярів та їхнього наукового світогляду;
- виробити вміння користуватися методичним апаратом викладання географії та STEM-дисциплін; підготувати майбутніх учителів до здійснення навчально-виховного процесу у всій його різноманітності; забезпечити опанування алгоритмізованими елементами педагогічних технологій та сформувати творче ставлення до їх впровадження.

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
118 год.	136 год.
у тому числі індивідуальні завдання	
-	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати комплексні задачі та практичні проблеми в галузі середньої (у т.ч. профільної) освіти (за предметною спеціальністю Географія) та дослідницько-інноваційної діяльності з географії, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних освітніх та географічних знань, професійну практику, постійне самонавчання за умови комплексності та невизначеності умов організації освітньо-виховного процесу в закладах середньої (в т.ч. профільної) освіти.

Загальні компетентності:

ЗК05. Навички використання основних способів і засобів міжособистісної комунікації, стилів мовлення, практичний досвід комунікації державною та іноземною мовами в галузі географічної освіти; вміння постійно збагачувати власне мовлення (*мовно-комунікативна компетентність*).

ЗК06. Здатність застосовувати знання сфери навчання у практичних ситуаціях: використання географічної термінології та номенклатури в освітньому процесі, вміння донести знання до нефахівців, ефективно і вільно передавати їх письмовими, усними, візуальними, цифровими засобами (*предметно-методична компетентність, інформаційно-цифрова компетентність*).

ЗК07. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти навичками пошуку, оброблення та критичного аналізу інформації з різних джерел; використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси (*інформаційно-цифрова компетентність*).

ЗК10. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності, відповідальне ставлення до обов'язків. Уміння виробляти власну стратегію і тактику професійної поведінки, діяльності з урахуванням інтересів колективу (*предметно-методична компетентність, організаційна компетентність*).

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК01. Здатність переносити систему наукових знань у практичну діяльність та площину навчального предмету / процесу, здійснювати структурування навчального матеріалу (*предметно-методична компетентність*).

СК02. Здатність проектувати та організувати освітній процес, підбирати та реалізовувати форми, методи і засоби навчання, що спрямовані на розвиток здібностей учнів на основі психолого-педагогічної характеристики класу з урахуванням вікових та інших індивідуальних

особливостей учнів, осіб з особливими освітніми потребами (*організаційна компетентність, інклюзивна компетентність*).

СК04. Здатність формувати ключові і предметні компетентності учнів профільної старшої школи та реалізувати наскрізні змістові лінії засобами навчання (*предметно-методична компетентність*).

СК10. Здатність комплексно планувати, організувати та здійснювати навчальні проєкти, вести аналітичну звітну документацію та презентації, прогнозувати результати освітнього процесу, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, оцінювати й аналізувати результати навчання учнів (*прогностична компетентність, оцінювально-аналітична компетентність*).

Спеціальні (предметні) компетентності:

ПК02. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному) (*інформаційно-цифрова компетентність*).

ПК03. Здатність застосовувати професійні знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів; орієнтуватися в світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення й актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності (*предметно-методична компетентність; здатність до навчання впродовж життя*).

ПК05. Здатність застосовувати основні методи географічних досліджень, загальнонаукові методи, методи і методики професійної педагогіки, психології, методики навчання географії у закладах повної загальної середньої освіти (зокрема профільної) (*предметно-методична компетентність*).

ПК08. Здатність демонструвати знання про структуру географії, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку, значення для суспільства.

ПК10. Здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії відповідно до вимог державного стандарту (*предметно-методична компетентність*).

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

ПР01. *Володіє* основами професійної культури при підготовці та редагуванні текстів державною мовою з предметної спеціальності, знаннями про ведення ділової документації у різних типах закладів середньої та позашкільної освіти; *уміє* викладати, фахово спілкуватися, вступати у диспут, брати участь в обговоренні, записувати тексти географічної спрямованості, презентації уроків географії державною мовою (в окремих випадках – іноземною) із залученням наукового глосарія, сучасної географічної номенклатури.

ПР03. *Знає* та *розуміє* принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівні повної загальної середньої освіти, профільної освіти).

ПР04. *Здатний висловлювати* власні висновки, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; *знає* та *розуміє* особливості навчання різнорідних груп учнів, *застосовує* диференціацію навчання, *організовує* освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.

ПР05. *Ефективно застосовує* професійні знання в практичній педагогічній діяльності при вирішенні навчальних, виховних та науково-методичних завдань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, конкретних психолого-педагогічних ситуацій.

ПР06. *Має навички* оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності і обдуманого вибору шляхів їх вирішення, здатний нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

ПР08. *Добирає і застосовує* сучасні освітні технології та методики, форми, методи і прийоми навчання для формування предметних компетентностей учнів за умови профільної середньої освіти і здійснює самоаналіз ефективності уроків.

ПР13. *Здатний самостійно організувати* процес навчання упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності предметні компетентності, що здобуті під час навчання.

ПР19. *Формує* в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою і цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій.

ПР20. *Знає і вміє* залучати інноваційні концепції, методики та тенденції вітчизняної та зарубіжної теорії навчання географії; генерує оригінальні ідеї щодо здійснення освітнього процесу, які можуть бути реалізовані як у знайомих, так і у незнайомих ситуаціях.

ПР21. *Самостійно збирає, обробляє, аналізує і систематизує* наукову, науково-популярну та технічну інформацію з різних джерел під час проведення профільних досліджень; обґрунтовує доцільність її використання у наукових дослідженнях та на уроках географії.

ПР22. *Самостійно здійснює* фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої роботи.

ПР23. *Знає, розуміє і демонструє здатність реалізувати* теоретичні й методичні засади навчання географії для виконання освітньої програми повної загальної середньої освіти, зокрема профільної, з географії.

ПР24. *Здійснює* відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи (зокрема інформаційно-комунікаційні технології).

ПР26. *Творчо застосовує* сучасні методики і технології, різноманітні методи та форми прогресивного навчання, інноваційні прийоми навчання в освітніх закладах різного типу, забезпечуючи формування в учнів предметних компетентностей та основ цілісної природничо-наукової картини світу.

1.8. Пререквізити: Педагогіка, Методика навчання географії.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА STEM-ДИСЦИПЛІН

Тема 1. Теоретичні основи методики викладання географії

Методика викладання географії як педагогічна наука. Зв'язок методики викладання з географічною та економічною науками, дидактикою, психологією, логікою і шкільною практикою. Головні проблеми і методи наукових досліджень у галузі методики навчання географії. Принципи географічної освіти та їх сучасні тенденції розвитку. Особливості організації і роль науково-дослідницької роботи вчителя та вдосконалення своєї професійної майстерності.

Тема 2. Зміст курсів географії у профільній середній школі

Курс географії в 10 класі «Географія: регіони та країни». Мета і завдання курсу. Структура курсу.

Курс географії в 11 класі «Географічний простір Землі». Мета і завдання курсу. Структура курсу.

Тема 3. Теоретичні аспекти STEM-освіти

Сутність концепції STEM-освіти та її практична спрямованість. Інноваційні підходи у впровадженні STEM-освіти. Організація STEM-навчання у закладах загальної середньої освіти. Форми практичної діяльності в STEM-освіті. Використання сучасних технологій у STEM-освіті.

Тема 4. Компетентнісне навчання географії

Структура і зміст предметної географічної компетентності учнів. Різновиди та структура компетентнісно-формульованих уроків географії. Методика контролю рівня сформованості предметних географічних компетентностей учнів. Застосування сучасних засобів навчання у процесі викладання географічних дисциплін. Розвиток міжпредметної країнознавчої компетентності учнів у процесі вивчення шкільних курсів географії.

Розділ 2. ФОРМИ, ЗАСОБИ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА STEM-ДИСЦИПЛІН

Тема 1. Форми організації навчання географії та STEM-дисциплін

Основні форми організації навчальної роботи з географії та STEM-дисциплін: урок, навчальна екскурсія, диспут, прес-конференція. Урок – основна форма організації навчання географії. Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці. Практичні роботи з географії. Домашня навчальна робота учнів. Уроки нетрадиційної форми. Позакласні та позашкільні форми організації навчання.

Специфічні риси організації процесу навчання в гімназіях, ліцеях, коледжах та інших закладах нового типу. Інтеграція вищих і середніх закладів освіти та її вплив на розвиток шкільної географії і методики її викладання.

Тема 2. Засоби навчання географії та STEM-дисциплін і контроль навчальних досягнень учнів

Різноманітність засобів навчання. Навчальні моделі у їх системі засобів навчання географії. Карти на уроках географії. Шкільні підручники з географії. Методичні прийоми роботи з наочними засобами навчання. Комп'ютеризація процесу навчання географії. Функції й організаційні форми перевірки та оцінювання компетентності учнів з географії та STEM-дисциплін. Педагогічні вимоги до здійснення контролю і корекції навчальних досягнень учнів з географії та STEM-дисциплін. Контроль результатів навчання.

Тема 3. Технології і методика навчання географії та STEM-дисциплін у профільній середній школі

Педагогічні технології, спрямовані на організацію та управління пізнавальною діяльністю учнів. Педагогічні технології, спрямовані на активізацію та інтенсифікацію навчально-пізнавальної діяльності учнів. Педагогічні технології, спрямовані на розвиток мислення учнів.

Особливості організації процесу навчання, засобів і методів викладання курсів географії та STEM-дисциплін: лекції, диспути, прес-конференції, рольові ігри. Методика організації і проведення лекцій, семінарів, практикумів, заліків, самостійної роботи учнів у закладах нового типу.

Тема 4. Особливості реалізації STEM-освіти на уроках географії у профільній середній школі

Особливості провадження STEM-освіти на уроках географії. Основні форми організації STEM-навчання. Сучасні методи та технології в географічній STEM-освіті. Використання сучасних технологій в STEM-освіті. Інноваційні освітні технології STEM-освіти на уроках географії у профільній школі. STEM-проекти та особливості їх впровадження в географічну освіту.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальні питання методики викладання географії та STEM-дисциплін												
Тема 1. Теоретичні основи методики викладання географії	21	2	4			15	18	1	2			15
Тема 2. Зміст курсів географії у профільній середній школі	19	2	2			15	17		2			15
Тема 3. Теоретичні аспекти STEM-освіти	17	2				15	16	1				15
Тема 4. Компетентнісне навчання географії	19	2	2			15	15					15
<i>Разом за розділом 1</i>	<i>76</i>	<i>8</i>	<i>8</i>			<i>60</i>	<i>81</i>	<i>2</i>	<i>4</i>			<i>75</i>
Розділ 2. Форми, засоби і методи викладання географії та STEM-дисциплін												
Тема 1. Форми організації навчання географії та STEM-дисциплін	21	2	4			15	18	1	2			15
Тема 2. Засоби навчання географії та STEM-дисциплін і контроль навчальних досягнень учнів	19	2	2			15	16	1				15
Тема 3. Технології і методика навчання географії та STEM-дисциплін у профільній середній школі	18	2	2			14	18	1	2			15
Тема 4. Особливості реалізації STEM-освіти на уроках географії у профільній середній школі	16	2				14	17	1				16
<i>Разом за розділом 2</i>	<i>74</i>	<i>8</i>	<i>8</i>			<i>58</i>	<i>69</i>	<i>4</i>	<i>4</i>			<i>61</i>
Усього годин	150	16	16			118	150	6	8			136

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Планування навчальної діяльності	4	2
2.	Зміст і структура курсів географії у профільній середній школі	2	2
3.	Прийоми частково-пошукового методу навчання географії	2	
4.	Розробка уроків географії та STEM-дисциплін	4	2
5.	Аналіз уроку географії STEM-дисциплін	2	
6.	Підготування і проведення дискусії на уроках географії та STEM-дисциплін	2	2
	<i>Разом</i>	16	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Опрацювання літературних джерел за темою «Теоретичні основи методики викладання географії та STEM-дисциплін», підготовка до практичної роботи	15	15
2.	Вивчення змісту курсів географії та STEM-дисциплін у профільній середній школі, підготовка до практичної роботи	15	15
3.	Опанування теоретичних аспектів STEM-освіти	15	15
4.	Опрацювання літературних джерел за темою «Компетентнісне навчання географії», підготовка до практичної роботи	15	15
5.	Вивчення особливостей організації навчання географії та STEM-дисциплін, підготовка до практичної роботи	15	15
6.	Ознайомлення із засобами навчання і формами контролю навчальних досягнень учнів з географії та STEM-дисциплін, підготовка до практичної роботи	15	15
7.	Вивчення технологій і методики навчання географії та STEM-дисциплін у профільній школі, підготовка до практичної роботи	14	15
8.	Ознайомлення з особливостями реалізації STEM-освіти на уроках географії у профільній середній школі	14	16
	<i>Разом</i>	118	136

6. Індивідуальні завдання

Програмою не передбачені.

7. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький.

Заняття проходять дистанційно на платформі Zoom.

8. Методи контролю

Усне експрес-опитування, виконання практичних робіт, контрольна робота, екзамен.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1				Розділ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	15	-	60	40	100
8	7		7	8	8	7						

T1, T2, T4, T5, T6, T7 – практичні роботи

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Практичні роботи № 1, 4, 5 – 8 балів: *0 балів* – робота не виконана; *1-2 бали* – виконана частково, у тезовій формі, знання фрагментарні і поверхові; *3-4 бали* – завдання виконані частково, містять суттєві помилки, знання поверхові, висновки не аргументовані; *5-6 балів* – завдання виконані повністю, містять несуттєві недоліки, рівень знань достатній; *7-8 балів* – захист роботи на високому рівні.

Практичні роботи № 2, 3, 6 – 7 балів: *0 балів* – робота не виконана; *1-2 бали* – виконана частково, у тезовій формі, знання фрагментарні і поверхові; *3-4 бали* – завдання виконані частково, містять суттєві помилки, знання поверхові, висновки не аргументовані; *5-6 балів* – завдання виконані повністю, містять несуттєві недоліки, рівень знань достатній; *7 балів* – захист роботи на високому рівні.

Контрольна робота складається з системи завдань різного типу і рівня складності – 15 балів:

- тестові завдання: 10 завдань x 1 бал = 10 балів;
- питання, що передбачає відкриту відповідь – 5 балів:

0 балів – відповідь відсутня;

1 бал – відповідь містить уривчасті відомості, подано неправильну трактовку методичних основ викладання географії, студент припустився грубих помилок;

2-3 бали – відповідь неповна, містить суттєві помилки, не простежуються уміння пояснювати методичні основи викладання географії;

4 бали – відповідь повна, проте недостатньо аргументована;

5 балів – відповідь повна, логічно побудована, аргументована, продемонстровано глибокі знання і розуміння методичних основ викладання географії.

Екзамен складається з системи завдань різного типу і рівня складності – 40 балів:

- тестові завдання: 20 завдань x 1 бал = 20 балів;
- питання, що передбачають відкриті відповіді: 1 питання – 8 балів; 1 питання – 12 балів:

0 балів – відповідь відсутня;

1-2 (1-3) бали – відповідь містить уривчасті відомості, подано неправильну трактовку методичних основ викладання географії, студент припустився грубих помилок;

3-4 (4-6) балів – відповідь неповна, містить суттєві помилки, не простежуються уміння пояснювати методичні основи викладання географії;

5-6 (7-8) балів – відповідь повна, проте недостатньо аргументована;

7 (9-10) балів – відповідь повна, аргументована, продемонстровано глибокі знання і розуміння методичних основ викладання географії, можливе порушення логіки побудови відповіді, наявність кількох несуттєвих недоліків;

8 (11-12) балів – відповідь повна, логічно побудована, аргументована, продемонстровано глибокі знання і розуміння методичних основ викладання географії.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Байназаров А.М., Кандиба Ю.І. Географія: Довідник старшокласника та абітурієнта. – Харків: «ТОРСІНГ ПЛЮС», 2006. – 352 с.
2. Байназаров А.М., Кандиба Ю.І. Географія. Самовчитель майбутнього студента. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – 384 с.
3. Географія. 6-11 клас: навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016/2017 н. р. з коментарем провідних фахівців. – Х.: Видавництво «Ранок», 2016. – 96 с.
4. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (витяг) // Географія. – 2004. – № 3 (7). – [Внесок 1] – С. 1–8.
5. Дидактика географії: монографія (електронна версія) / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2013. – CD, ISBN 978-966-521-619-3. – 570 с.
6. Жукова В.М. Впровадження STEAM-технології в освітній процес. – Режим доступу: https://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments/kitmd/Internet_conf_17.05.18/s1/1_Zhukova.pdf
7. Загальна методика навчання географії: підручник [з грифом МОНМС України] / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП "Картографія", 2012. – 512 с.
8. Збірник матеріалів «STEM-школа – 2022» / уклад.: С.Л. Горбенко, Н.І. Гущина, Л.Г. Булавська, І.П. Василяшко, О.В. Коршунова. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2022. 215 с. – Режим доступу: http://yakistosviti.com.ua/userfiles/image/2022_Zbirnyk_STEM-school.pdf
9. Кандиба Ю.І. Місце географії у системі наук про Землю в контексті нового Переліку галузей знань і спеціальностей / Ю.І. Кандиба, Н.В. Добровольська // Актуальні проблеми сучасної географічної науки та освіти: збірник матеріалів круглого столу (м. Суми, 7 жовтня 2016 р.) / СумДПУ імені А.С. Макаренка, Сумський відділ Українського географічного товариства; [упорядник: Корнус А.О.]. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. – С. 20-23.
10. Кобернік С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. / С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко, О.Я. Скуратович; за ред. С.Г. Коберніка. – К.: Навч. книга, 2005. – 319 с.
11. Кобернік С.Г. Науково-методичні засади географічної освіти в основній школі: монографія / С.Г. Кобернік. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 346 с.
12. Компетентнісне навчання та викладання географії у системі неперервної педагогічної освіти: кол. монографія / [авт. кол.: Л.П. Вішнікіна, А.А. Шуканова, О.А. Федій, С.П. Сарнавський та інші.]; за наук. ред. д-ра пед. наук Л.П. Вішнікіної. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2022. – 265 с.
13. Концепція географічної освіти в основній школі / Інститут педагогіки НАПН України / за заг. ред.: О.М. Топузов, О.Ф. Надтока, Л.П. Вішнікіна, А.С. Доброскок та ін. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 30 с.
14. Лаврук М.М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навч.

чально-методичний посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 136 с.

15. Методичний poradник для вчителів географії: методичний посібник / О.І. Грінченко, О.М. Саввіч; за ред. Л.Д. Покроєвої, Т.В. Дрожжиної. – Харків: КВНЗ «ХАНО», 2015. – 160 с.
16. Назаренко Т.Г. Методика навчання географії в профільній школі: теорія і практика: Монографія. – К.: Педагогічна думка, 2013. – 380 с.
17. Немець Л.М., Ключко Л.В., Кандиба Ю.І., Вірченко П.А., Гусева Н.В. Проблеми географічної освіти в Україні // Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 19 – 20 вересня 2017 р.). – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. – С. 203-205.
18. Посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання та проведення державної підсумкової атестації з географії в 11-х класах загальноосвітніх навчальних закладів / О.М. Топузов, Т.Г. Назаренко, О.Ф. Надтока, Л.П. Вішнікіна, С.Л. Капіруліна, В.М. Самойленко, А.А. Шуканова. – К., ДНВП «Картографія», 2011. – 128 с.
19. Проблеми викладання географії у школі: Конспект лекцій / укл. Кирилюк С.М. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2011. – 124 с.
20. Топузов О.М. Проблемне навчання географії в школі: теорія і практика: монографія / Олег Михайлович Топузов. – К.: Фенікс, 2007. – 304 с.
21. Ярусевич О. Що таке STEM-освіта та як впровадити її в навчальний процес? – Режим доступу: <https://buki.com.ua/news/stem-osvita/#4>

Допоміжна література

1. Бабешко О.О. Методика навчання географії: посібник [для вчителів і студентів-географів педуніверситетів] / О.О. Бабешко. – Умань: АЛМІ, 2005. – 263 с
2. Вішнікіна Л.П. Обґрунтування змісту предметних географічних компетенцій учнів основної школи // Географія та економіка в рідній школі. – 2014. – № 6. – С. 34-36.
3. Кандиба Ю., Мироненко К. Екскурсії та польові дослідження у навчанні географії в закладах середньої освіти // Регіон – 2023: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20 жовтня 2023 р.) / Гол. ред. колегії Л.М. Немець. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. – С. 92-95.
4. Книга вчителя географії: Довідково-методичне видання / Упорядник Н.В. Бескова, В.М. Проценко. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 288 с.
5. Кобернік С.Г. Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання географії: метод. посіб. для студентів географічних спец. вищих педагогічних навчальних закладів / С.Г. Кобернік. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – 80 с.
6. Кобернік С.Г. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів з методики навчання географії у контексті розвитку вищої школи в Україні [Електронний ресурс] / С.Г. Кобернік // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2015. - № 1. – С. 29-35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2015_1_8
7. Корнеєв В.П. Технології в навчанні географії / В.П. Корнеєв. – Х.: Основа, 2004. – 112 с.
8. Методика навчання географії / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.М. Булава, Л.П. Вішнікіна. Навчальна програма. – Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. – 2009. – 32 с.
9. Типовий перелік навчально-наочних посібників та навчального обладнання для загальноосвітньої школи (затверджений 20.06.2002 р.) // Географія та основи економіки в школі. – № 4. – 2003. – С. 3-10.
10. Топузов О.М. Методика викладання економічної та соціальної географії світу: 10 кл. / О.М. Топузов, Л.В. Тименко. – К.: А.С.К., 2005. – 128 с.
11. Шищенко П., Муніч Н. Географічна освіта в Україні: виклики і шляхи розвитку в найближчій перспективі // Мат-ли міжнар. наук. семінару „Львівська суспільно-географічна школа”. – Л.: ЛДУ, 2005. – С. 110-114.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Географічний портал (статті з методики викладання географії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/metodika_vikladannja_geografiji/35
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
3. Каталог географічних ресурсів для уроків географії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.georo.ru/resources/>
4. Навчальні програми для 10-11 класів (Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
5. Український центр оцінювання якості освіти. – Режим доступу: <https://testportal.gov.ua/>